

doc. dr. Ljubomir Milutinović
 Filozofski fakultet, Banja Luka
 e-mail: jubomilutinovic@yahoo.com

UDK 371.3 : 821

METODIČKI PRISTUP PRIPOVIJECI KAD JEČAM ZAŽUTI, ALEKSE MIKIĆA, U TRADICIONALNOJ I INTERAKTIVNOJ NASTAVI

SAŽETAK

U radu se razmatra metodički pristup pripovijeci „Kad ječam zažuti“, A. Mikića, u tradicionalnoj i interaktivnoj stvaralačkoj nastavi, s osvrtom na metodičku strukturu po kojoj bi čas imao uvod, glavni dio i završni dio. Međutim, mnogo funkcionalniju podjelu časa na metodičke etape ponudio je prof. Vuk Milatović. Veoma je operativna i cjelovita, a uz to se može modelirati i prilagođavati prirodi svakog proznog teksta.

Ponudene etape upućuju na sažeto kazivanje osnovnih podataka o piscu, izražajno čitanje koje podstiče učenika na razumijevanje pripovijetke, saznavanje književnoumjetničkih vrijednosti i isticanje osjećanja koja su podstakla ličnost na plemeniti postupak.

U radu se dalje naglašava odnos savremene škole i dosadašnje nastave koja se uglavnom temeljila na predavačko-ispitivačkoj ulozi profesora razredne nastave. Savremena škola nudi nove metode i oblike rada, i rad u parovima, koji omogućava učenicima razgovor i razmjenu mišljenja kako bi samostalno mogli da rješavaju postavljene probleme na nastavnim listićima.

Ključne riječi: tradicionalna nastava, interaktivna nastava, pripremni razgovor, izražajno čitanje, rad u parovima, nastavni listići.

UVOD

Na strukturu časa i metodičku organizaciju utiče priroda samog teksta. Profesor razredne nastave treba da zna i da osjeti šta je zajedničko u metodičkom pristupu književnim tekstovima, a šta posebno analizi određenog teksta. Postoje različita mišljenja o tome kako treba da izgleda metodička struktura časa obrade pripovijetke. Najprihvatljivija je pedagoška struktura po kojoj bi čas obrade pripovijetke imao tri dijela: uvod, glavni dio i završni dio časa. Mnogo je funkcionalnija i operativnija podjela časa na metodičke etape. Jednu takvu strukturu časa po metodičkim etapama ponudio je Vuk Milatović. Ona je veoma operativna i cjelovita, a uz to može se modelirati, tj. prilagođavati prirodi svakog teksta.

Intelektualno-emocionalna priprema (pripremni razgovor)

Ova etapa časa svodi se na sažeto kazivanje osnovnih podataka o autoru i njegovom stvaralaštvu, s akcentom da je u njegovim zbirkama pripovijedaka naglašena tematika iz NOB-a. Treba upoznati učenike da je oslobodilačka borba u Drugom svjetskom ratu imala narodni karakter, jer je narod shvatajući značaj borbe pomagao vojsku i masovno se uključivao u njene redove. Istaknućemo da ova pripovijetka zahvata poslijeratnu tematiku, pripovijedajući o nemaštini i gladi, ljudskom razumijevanju i praštanju, o djeda Simi i dječaku čiji je strah bio neizmjeran. Zainteresovaćemo učenike da se zapitaju šta sve čovjeka podstiče da pomogne kad zatreba. Zahtjevaćemo od učenika da razmisle kako pomoći drugome i kako to učiniti kada mora i sam za isto da se žrtvuje. Upitaćemo ih da li su čuli za slučajeve identične navedenom, u kojima je čovjek pomagao čovjeku u nevolji, kao što je to činio djed Simo. Na osnovu nekih primjera saznaćemo šta sve čovjeka može podstaći na iskreno saosjećanje sa nekim plemenitim ljudskim činom.

Izražajno čitanje

Izražajno čitanje podstiče učenika na razumijevanje pripovijetke i njene umjetničke vrijednosti. Izražajnim čitanjem se izazivaju mnogi doživljaji, sjećanja, bolne slike djetinjstva, plodovi krušaka, veliko srce djeda Sime i dječakova kajanja zbog svojih postupaka. Jednom riječju, izražajnim čitanjem se postiže doživljaj umjetničke pripovijetke.

Razgovor o doživljenosti priče

Doživljavanje pripovijetke i saznavanje umjetničkih vrijednosti umnogome zavisi od izražajnog čitanja nastavnika. Prvo čitanje treba da bude izražajno i doživljeno kako bi se otkrilo ljudsko razumijevanje i praštanje.

Tok časa

Sjećanje

Nakon izražajnog čitanja za očekivati je da će učenici prihvatiti pripovijetku kao dubok emocionalni i potpun estetski doživljaj. Naravno, u tome ćemo im pomoći odgovarajućim pitanjima, koja moraju biti kratka i jasna. Mišljenja smo da bi ranije generacije učenika daleko bolje odgovarale na ova pitanja iz razloga što su mnogi i sami doživljavali ovakve, ako i ne teže situacije.

Šta je natjeralo pisca da se sjeća, čak i nehotice djeda Sime i njegove kruške? Odgovor je: glad, bolno djetinjstvo i doživljaji vezani za to, koji su ostavili neizbrisive tragove na osjetljivoj dječakovoj duši. Gledano sa ove vremenske distance, kod čovjeka se bude emocije i saznanja da je na ovim prostorima bilo uvijek patnje i stradanja. Preživjeti, opstati i nastaviti težak životni put, bila je hrabrost i umjetnost. Ipak, ovakvi događaji obogaćuju ljudsku dušu. Sjećanjem na te dane pisac nam je iznjedrio jednu predivnu priču iz koje je moguće izvući puno pouka.

Bolna slika djetinjstva

Veći broj učenika će se identifikovati sa dječakom. Koristeći narasle emocije kod učenika, možemo ih iskoristiti za razvijanje vaspitnih komponenti. Na primjer: kad jedeš sendvič, tvoj te drug gleda. Razmisli o tome da li je gladan? Podijeli sa njim, biće obojici slađe. Pobudiće to, nekada u životu sjećanje (prijatno ili neko drugo). Svaka rečenica iz ovog dijela priče je slikovita, jasna, izaziva dublje razmišljanje i saosjećanje: „Te godine bilo je mnogo dana kad u kući nije bilo ni trunke brašna. A zaraditi novaca za hranu otac nije mogao” (Mikić, 1999, p. 110). Međutim, u toj bijedi nije bio svako u istoj situaciji. Neko je bijedu podnosio lakše (ko je imao voće), neko teško. I ovdje se može vaspitno djelovati na djecu dopunjujući tumačenje stihovima Jovana Jovanovića Zmaja:

*“Gdje god nađeš zgodno mjesto,
tu drvo posadi!
A drvo je blagorodno,
pa će da nagradi.”
(Sadi drvo)*

Plodovi krušaka su neodoljivo mamili

Prethodi jedan dio priče koji ima posebnu specifičnu težinu. „Kruške su na granama sve žutjele, mamile nas iz daljine, a mi djeca, na njih željno gledamo preko plota” (Mikić, 1999, p. 110). Ove riječi govore sve. Ipak, ne bi bilo neprimjerno ako bismo s ovim povezali dječja iskustva. I u ovom dijelu priče moguće je formulirati nekoliko vaspitnih momenata. Jedan od njih bio bi: Ne uzimaj tuđe bez pitanja! Ali, ovdje je glad i sve ono što je prati prisutno. Analiziraćemo razgovor piščevih roditelja. Dvoje ljudi, oboje zreli, imaju potpuno suprotna mišljenja. Iliju Radina vodi milicija, jer je obio prodavnicu, uzeo vreću brašna, jer mu djeca danima nisu okusila parče hljeba: „Nije, kažu, više mogao da gleda očima kako se djeca previjaju od gladi” (Mikić, 1999, p. 110). Ovdje je prilika da isprobamo dječja mišljenja – da li je ili nije Ilija Radin lopov!?

Veliko srce djeda Sime

U trenucima iskušenja poznaju se pravi ljudi, ili: “U dobru je lako dobro biti, /Na mucu se poznaju junaci!”, rekao je veliki pjesnik. I djed Simo je takav. On je brinuo o krušci. Kada su plodovi sazrijevali opleo je kolibicu i sačuvao rod.

Dječak/pisac je iskoristio jedan momenat kada je djed Simo ušao u kuću (na-brao je puna njedra krušaka). I ovaj dio veoma je pogodan za analizu. Opisujem kako dječak prilazi drvetu, kako se brzo penje, bere kruške, baca pogled prema Siminoj kući, sjeća se očevih riječi i Ilije Radina kako ga vodi milicija brašnjavog i postidehog.

Posebni su momenti kad djed Simo izlazi iz kuće, dešavanja sa dječakom i, najzad, plemeniti Simin postupak.

Dječak se postidio zbog svojih postupaka

Patrijarhalno vaspitan dječak je doživio veliku neprijatnost. Stid do bola, strah od posljedica. I, ko zna šta bi sve sa njim bilo da se nije pojavio plemeniti čovjek kao što je djed Simo. Koliko bi se djece danas postidjelo u sličnoj situaciji!? No, to je pitanje koje zaslužuje posebnu analizu.

Ovaj dio priče sadrži i neke momente, pomalo komične prirode. Između ostalih to su zbunjenost dječaka, otkopčavanje kaiša i prosipanje krušaka. I ovdje postoje mogućnosti da testiramo djecu, šta bi ko i kako uradio u sličnoj situaciji.

Iskrsne mi pred očima visoka kruška sa žutim plodovima

Kakve su ožiljke na dječakovoj psihi ostavili događaji iz djetinjstva, ilustruje nekoliko rečenica na samom kraju priče: „Ali uvijek kad ječam počne da žuti, ja se sjetim tog doživljaja. Pred očima mi iskrsnu gladne oči moje braće i sestara koje nijemo traže, mole... Iskrsne mi pred očima i visoka kruška sa žutim plodovima. I djed Simo kako me miluje i svojim rukama trpa kruške u moja njedra” (Mikić, 1999, p. 112).

Poslije ovakve slike, mišljenja smo da treba obazrivo postupati sa djecom i mladim ljudima. Ono što dijete zapamti, što ga opeče, ko mu nanese nepravdu, doživotno ga se sjeća i u njemu budi mržnju i revanšizam.

Prepričavanje teksta

Pretpostavljamo da će učenici nakon izražajnog čitanja shvatiti pripovijetku kao jedan emocionalni doživljaj, pa ćemo ih adekvatnim pitanjima podstaći da prvo razumijevanje teksta iskažu ka analitičkosintetičkom proučavanju kompozicionih elemenata njegove umjetničke strukture.

Domaći zadatak

Podstaći ćemo učenike da se sjete primjera ljudske solidarnosti iz života ili književnumjetničkog djela i da o tome napišu domaći zadatak. Težište zadatka treba da bude na prikazivanju osjećanja koja su ličnost podstakla na plemeniti postupak. Tema bi mogla da glasi: Ko dobrotu sije, ljubav žanje.

INTERAKTIVNO UČENJE U STVARALAČKOJ NASTAVI, KAD JEČAM ŽUTI ALEKSE MIKIĆA

Savremena škola ne može se zamisliti bez krupnije promjene uloge profesora razredne nastave i učenika u nastavnom procesu. Dosadašnja nastava uglavnom se temeljila na predavačko-ispitivačkoj ulozi profesora. Ovaj prevaziđeni oblik

rada mora ustupiti mjesto profesoru organizatoru, instruktoru i koordinatoru čiji je osnovni zadatak stvaranje uslova za stvaralački rad učenika.

Nove metode i oblici rada omogućavaju učeniku da postaje subjekat obrazovnog rada, da se kod njega razvija samostalnost, nezavisnost i sposobnost iznalaženja većeg broja ideja i rješenja u radu. Rad u parovima omogućava učenicima razgovor i razmjenu mišljenja kako bi samostalno mogli da rješavaju postavljene probleme na nastavnim listićima. Smatramo da ovakav oblik rada ne bi trebao da predstavlja veći problem za učenike.

Nastavni predmet: Srpski jezik

Razred: III

Nastavna jedinica: *Kad ječam žuti* Alekse Mikića

Tip časa: obrada (dva časa)

Prvi čas: sadržajna analiza pripovijetke

Drugi čas: estetska, psihološka i etička analiza pripovijetke

Oblici rada: frontalni, rad u parovima, individualni i grupni rad

Nastavne metode: razgovor, učenje otkrivanjem, rad na tekstu

Nastavna sredstva: čitanka, nastavni listići, kreda

Ciljevi

Vaspitni: Doživljavanje jednog izuzetno teškog doba, „života i smrti“, kada je u ime straha i stida, ukrasti ili ne, život bio ugrožen.

Obrazovni: Razvijanje verbalno-lingvističkih, stvaralačkih i vizuelno-prostornih sposobnosti učenika, te mogućnost transformacije teksta u nešto novo i drugačije; razvijanje sposobnosti zaključivanja i apstraktnog rezonovanja; doživljavanje i razumijevanje književnoumjetničkog teksta.

1. korak: Motivacija za rad

Na plakatu ili na tabli ispisana je narodna poslovice Ko dobro sije, ljubav žanje. Omogućiti svim učenicima da pročitaju tekst. Vodi se kratak razgovor o tome kako su razumjeli ovu poslovice.

2. korak: Isticanje cilja časa i stvaranje uslova za nastavak rada

Zatražiću da neko još jednom glasno pročita narodnu poslovice. “Djeco, danas ćemo učiti priču Alekse Mikića u kojoj se govori o čovjeku koji je sijao dobrotu, kako kaže narodna poslovice. Ako je vjerovati u to što kaže narodna poslovice kad neko posije dobrotu, šta on žanje? Da vidimo, da li je tako bilo, u priči koja slijedi? Pažljivo slušajte!” Na tabli pišem naslov priče Kad ječam žuti.

3. korak: Interpretativno čitanje

Interpretativno čitanje profesora izaziva mnoge doživljaje, sjećanja, bolne slike djetinjstva, plodove krušaka i dječakova kajanja zbog svojih postupaka.

4. korak: Razgovor o doživljaju

Vodim kratak razgovor u kojem provjeravam kako se učenicima dopala priča, kako se osjećaju (da li su tužni, veseli, ravnodušni), da li su spremni i raspoloženi da rade i budu aktivni, da li su razumjeli priču.

5. korak: Formiranje parova Formiranje parova (26 učenika – 13 parova) prema mjestu sjedenja. Dijelim listiće na kojima su napisana pitanja.

Parovi: 1, 4, 7, 10 i 13
(listić sa pitanjima)

1. Navedi likove priče:

a) glavne _____

b) sporedne _____

2. U koje doba se dešava radnja ove priče?

3. Šta je dječaka neodoljivo mamilo?

4. Onaj ko priča ovu priču, odavno je odrastao čovjek. Koga se on uvijek rado sjeća?

a) samo oca

b) samo djeda Sime

c) i oca i djeda Sime

Zaokruži šta je tačno.

Parovi: 2, 5, 8 i 11
(listić sa pitanjima)

1. Porodica o kojoj govori dječak bila je:

a) bogata

b) siromašna

Zaokruži što smatraš ispravnim!

2. Navedi ime čovjeka koga su sprovođili žandarmi!

3. Pronađi dio priče i rečenicu koja govori o odluci dječaka da se popne na djeda Siminu krušku. Prepiši je!

4. Onaj ko priča ovu priču, odavno je odrastao čovjek. Koga se on uvijek rado sjeća?

- a) samo oca
- b) samo djeda Sima
- c) i oca i djeda Sima

Zaokruži što smatraš ispravnim!

Parovi: 3, 6, 9 i 12
(listić sa pitanjima)

1. Kada je nabrao kruške, dječak se u strahu odjednom sjetio:

- a) oca
- b) vezanog, brašnjavog susjeda Ilije
- c) i jednog i drugog

2. Otac je saznao istinu o onom što se desilo:

- a) tačno
- b) netačno

Zaokruži što smatraš neispravnim!

3. Napiši ime pisca ove priče.

4. Onaj ko priča ovu priču, odavno je odrastao čovjek. Koga se on uvijek rado sjeća?

- a) samo oca
- b) samo djeda Sima
- c) i oca i djeda Sima

Zaokruži što smatraš ispravnim!

6. korak: Samostalni rad parova

Svaki par se dogovara i utvrđeni odgovor piše na listić. U sklopu ovog (centralnog) dijela časa biće i odgovora na pitanja. Po jedan član svakog para čita pitanje i napisani odgovor. Ako nije tačan, profesor bilježi broj pitanja i broj listića. Ispravne odgovore na takva pitanja zajednički će pronaći u razgovoru sa profesorom.

7. korak: Domaći zadatak

Pročitajte kod kuće još jednom priču i otkrijte čemu nas ona uči. Napišite to svojim riječima.

Drugi čas

Estetska, psihološka i etička analiza štiva

Razgovor o radu na proteklom času. Najaviti cilj časa. Danas ćemo raditi u grupama. Formirati četiri grupe (tri grupe po sedam učenika i jedna grupa od pet učenika) s nastojanjem da u svakoj grupi budu zastupljeni učenici svih nivoa znanja i sposobnosti.

Zadaci po grupama

I grupa

Na hamer papiru izdvojite riječi i kraće rečenice koje opisuju i dočaravaju ljude, prirodu i pojave u prirodi, a spominju se u priči (estetska analiza). Primjeri: polje ječma, zreli plodovi kruške, izgled susjeda Ilije koga vezanog sprovode žandarmi, preplašeni i uplakani dječak.

II grupa

Pronađi riječi i kraće rečenice koje opisuju sjećanja (stanja) zabrinutog oca, uhapšenog susjeda Ilije, dječaka (dok je brao kruške u susretu sa djedom Simom). Zatim, na nivou koji je primjeren djeci ovog uzrasta, pokušati analizirati postupke: dječaka, djeda Sime, susjeda Ilije (etička analiza); možda utvrditi razloge „za“ i „protiv“ tih i takvih postupaka, i slično.

III grupa

Na hamer papiru ispisati rečenicu iz priče Jednog popodneva, gledajući u krušku, primijetih da djed Simo uđe u kuću. Djeco, vi znate kako se priča završila. Pokušajte osmisliti drugačiji kraj priče i kratko to napišite na ovom listiću.

IV grupa

Ova grupa će na hamer papiru ilustrovati priču. Papir će biti podijeljen na četiri dijela.

1.	2.
3.	4.

Predviđeno vrijeme za rad iznosi oko 30 minuta, dok je preostalih 10–15 minuta namijenjeno za izvještavanje.

LITERATURA

- [1] Bajić, L.J. (1998). *Odabrane nastavne interpretacije*. Beograd.
- [2] Cicmil, R. (1999). *Umetnička pripovetka u nastavi književnosti: metodološki i metodički pristup*. Novi Sad.
- [3] Dimitrijević, R. (1955). *Nastava maternjeg jezika i književnosti*. Sarajevo.
- [4] Ilić, P. (1983). *Učenik, književno delo, nastava*. Zagreb.
- [5] Milatović, V. (1993). *U knjizi: Metodika razredne nastave. Đorđe Lekić*. Beograd.
- [6] Nikolić, M. (1998). *Metodika nastave srpskohrvatskog jezika i književnosti*. Beograd,
- [7] Rosandić, D. (1986). *Metodika književnog odgoja i obrazovanja*. Zagreb.
- [8] Vučković, M. (1993). *Metodika nastave srpskog jezika i književnosti u mlađim razredima osnovne škole*. Beograd.

IZVORI

- 1) Mikić, A. (1999). *Kad ječam žuti*. Cit. po: Branko Savić, Vuk Milatović, Petar Đaković, Čitanka za treći razred osnovne škole. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva: Srpsko Sarajevo.

A METHODOICAL APPROACH TO THE STORY *WHEN BARLEY BECOMES YELLOW*, BY ALEKSA MIKIĆ, IN TRADITIONAL AND INTERACTIVE TEACHING

ABSTRACT

*This paper discusses a methodical approach to the story *When barley becomes yellow*, by A. Mikić, in traditional and interactive creative teaching, with emphasis on methodical structure in which the class has an introduction, main part and final part. However, a more functional division of the methodic stages of a class was offered by professor Vuk Milatović. It is very operational and complete, and it can be modeled and adapted to the nature of any prose text. The offered stages refer to a concise narration of the basic data on the writer, expressive reading that encourages students to understand the story, learning literary and artistic values and highlighting the feelings that have inspired the character to perform a noble deed. The paper further emphasizes the connection between contemporary school and previous teaching practice which was mainly based on a lecturing and examining role of a primary school teacher. The contemporary school offers*

new methods and forms of work and pairwork, which allows students to talk and exchange views in order to be able to independently solve problems set in instructional sheets.

Key words: traditional teaching, interactive teaching, preparatory conversation, expressive reading, pairwork, instructional sheets.